

CZU: 343.452:265.62

NECESITATEA OCROTIRII JURIDICO-PENALE A SECRETULUI PROFESIONAL: CAZUL TAINEI SPOVEDANIEI ȘI AL ALTOR SECRETE RELIGIOASE

Lilia GÎRLA, Costică MOȚOC

Universitatea de Stat din Moldova

În cadrul acestui mesaj științific este identificat locul secretului profesional al slujitorului de cult în legislația în vigoare, sunt abordate conceptele de secret religios, în general, și de taină a spovedaniei, în special, acestea fiind fundamentate ca forme de sine stătătoare ale secretului profesional. Au fost obținute următoarele rezultate: a fost determinat specificul conceptului „taina mărturisirii/spovedaniei” abordat în știința filosofică și în cea teologică; a fost clarificată esența termenilor „slujitor de cult” și „preot” din perspectiva determinării subiectului special al faptei de divulgare a tainei spovedaniei; a fost identificat conținutul secretului religios; au fost demonstrate diferențele dintre categoriile „secret religios” și „taina mărturisirii”; s-a argumentat necesitatea utilizării în legea penală și extrapenală a noțiunii de „secret religios” în loc de „taina mărturisirii”; a fost analizată legea procesual penală în vederea asigurării secretului profesional al slujitorului de cult în procedura penală. În același rând, sunt formulate propuneri *de lege ferenda* menite să extindă obiectul de ocrotire juridico-penală la „taina mărturisirii sau alte date ce constituie secret religios”, inclusiv propuneri ce vizează reducerea cercului de subiecți speciali la această categorie de fapte prejudiciabile, renunțându-se la sintagma întâlnită în legea procesual penală „slujitor de cult”, aceasta urmând a fi substituită cu termenul „preot”.

Cuvinte-cheie: *taina mărturisirii, secret religios, slujitor de cult, preot, secret profesional, secret personal, încălcarea inviolabilității vieții personale, convingeri religioase, divulgarea secretului religios.*

NECESSITY OF CRIMINAL LAW PROTECTION OF PROFESSIONAL SECRECY: THE CASE OF SEAL OF CONFESSION AND OTHER RELIGIOUS SECRETS

In the limits of this scientific message there is identified the place of professional secrecy of the religious servant in accordance with current legislation, as well as the foundation of religious secrecy concept, in general, and secrecy of, in special the seal of confession as a separate part of secrecy. Consequently, there have been obtained the following results: the concept of seal of confession was formulated taking into consideration philosophical and theological sciences; terminology of “cult leader” and “priest” was clarified in order to *determine* the special subject of seal confession disclosure; the content of religious secret was identified; the differences between “religious secret” and “seal of confession” were demonstrated; the necessity of substituting the term “religious secret” by “seal of confession” in the Law of criminal procedure was shown; the Law of criminal procedure was analyzed from the perspective of professional secrecy regulations concerning the seal of confession; some proposals “*lege ferenda*” to perform in law have been suggested as introducing the following expression seal of confession or other data which constitute the “religious secrecy”; some proposals of “*lege ferenda*” to perform in law have been suggested as refusal for the expression “cult leader” introducing the term “priest”.

Keywords: *seal of confession, religious secrecy, cult leader, priest, professional secrecy, personal secrecy, encroachment of inviolability of person life, religious convictions, disclosure of the religious secrecy.*

Introducere

Considerăm că cel mai vulnerabil din perspectiva amestecului în viața personală este dreptul la secretul personal. De calitatea asigurării de către stat a secretelor cu caracter privat depinde și măsura libertății persoanei în acest stat, precum și umanismul regimului politic, în general.

În Republica Moldova, *divulgarea tainei mărturisirii de către un deservent al cultului religios* constituie contravenție, potrivit alin.(7) art.54 din Codul contravențional al Republicii Moldova [1]. Totodată, sesizăm o situație de incertitudine legislativă în legea penală a Republicii Moldova: pe de o parte, art.177 CP RM prevede răspunderea penală pentru încălcarea inviolabilității vieții personale ce constă în *culegerea ilegală sau răspândirea cu bună știință a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimțământul ei* [2]; pe de altă parte, o formă separată a secretului personal este ocrotită sub forma tainei mărturisirii în Codul contravențional.

Compărând acestea două norme juridice observăm că norma generală cu privire la secretul personal (*primar*) este prevăzută în legea penală, pe când norma specială sub forma secretului personal (*primar*) ocrotit în regimul

secretului profesional (*secundar*) este prevăzută în legea contravențională. Fiind într-un coraport de parte-întreg, nu ar fi rezonabil să existe norme speciale ce prevăd răspunderea contravențională pentru unele forme de divulgare a secretului personal în regim de secret profesional, cum ar fi art.54 din Codul contravențional, iar norma generală să fie prevăzută în Partea Specială a Codului penal. Prin urmare, în cazul divulgării secretului personal protejat în regimul secretului profesional al preotului, se primește că este admisă discriminarea pozitivă a divulgării tainei spovedaniei în comparație cu divulgarea altor secrete personale protejate în regimul secretului profesional care se bucură de o protecție juridico-penală adecvată.

În acest sens, hotărârile CtEDO reiterează unele concluzii privitoare la asigurarea secretului religios:

- Convingerile religioase constituie parte componentă a secretului personal și sunt supuse protecției și ocrotirii juridice egale de rând cu alte forme ale secretului personal. Persoana are dreptul să nu-și divulge apartenența religioasă, precum și convingerile religioase. Statul nu este în drept să solicite de la persoană divulgarea convingerilor religioase personale, precum și a apartenenței sale religioase.
- Orice amestec în domeniul libertății credinței din partea autorităților publice trebuie să fie asigurat prin lege ce ar prevedea expres cercul împrejurărilor și condițiilor în care este permis amestecul în viața personală a individului, inclusiv ce ar stabili clar cauzele și previzibil cazurile permisibile de încălcare a secretului religios.
- În cazul în care statul exercită măsurile de organizare a securității publice și alte acțiuni conexe, care implică încălcarea secretului religios, acesta este obligat să asigure controlul strict de fixare a informației ce constituie secret religios, precum și chestiuni care sunt legate de păstrarea acestuia, de accesul la această informație și utilizarea ei de către persoanele cu funcție de răspundere.

Reieșind din cele expuse, se impune necesitatea revizuirii legislației penale și extrapenale în așa fel, încât toate formele de atentare la secretul profesional să obțină protecție juridică egală fără excepții.

Așadar, conturând o problemă majoră cu privire la identificarea locului secretului profesional al slujitorului de cult în legislația în vigoare, precum și la asigurarea protecției juridico-penale necesare, luând în considerare lacunele legislative și lipsa suportului teoretico-științific suficient, ajungem la necesitatea fundamentării unui concept al secretului religios, în general, precum și al tainei spovedaniei, în special, ca forma de sine stătătoare a secretului profesional.

Pentru atingerea acestui scop ne-am propus următoarele obiective:

- determinarea specificului noțiunii „*taina mărturisirii/spovedaniei*” abordate în știința filosofică și în cea teologică;
- clarificarea esenței termenilor „*slujitor de cult*” și „*preot*” din perspectiva determinării subiectului special al faptei de divulgare a tainei spovedaniei;
- identificarea conținutului secretului religios;
- demonstrarea diferențelor dintre categoriile „*secret religios*” și „*taina mărturisirii*”;
- argumentarea necesității utilizării în legea penală și extrapenală a noțiunii „*secret religios*” în loc de „*taina mărturisirii*”;
- analiza legii procesual penale în vederea asigurării secretului profesional al slujitorului de cult în procedura penală;
- înaintarea propunerilor *de lege ferenda* menite
  - să extindă obiectul de ocrotire juridico-penală la „*taina mărturisirii sau alte date ce constituie secret religios*”;
  - să reducă cercul de subiecți speciali la această categorie de fapte prejudiciabile, renunțându-se la sintagma „*slujitor de cult*” întâlnită în legea procesual penală, aceasta urmând a fi substituită cu termenul „*preot*”.

Rezultate și discuții

Determinarea specificului noțiunii „taina mărturisirii/spovedaniei” formulate în știința filosofică și în cea teologică. Religia este o formă specială de cunoaștere a lumii care este condiționată de credința în fenomene supranaturale, cuprinzând norme morale și anumite tipuri de comportament, rituri, acțiuni de cult, precum și unirea persoanelor în anumite organizații religioase. De-a lungul secolelor, Biserica era parte indispensabilă a statului și a societății. Deși cu timpul influența acesteia asupra autorităților de stat se reduce în mod semnificativ, elementele acesteia totuși sunt foarte răspândite, inclusiv asupra legislației contemporane.

În literatura de specialitate sociologică, conceptul bisericii este strâns legat de conceptul puterii ce aparține bisericii de a soluționa cauze litigioase în baza propriilor legi și reguli (canoanele bisericești), precum și de a

judica membrii societății pentru încălcarea acestor reguli. Așadar, Biserica dobândește pe parcursul veacurilor dreptul de a judeca un cerc anumit de persoane și de cauze în care ea obține o competență de excepție [3, p.140-141]. Biserica dispune de instrumente esențiale fără de care ar fi imposibilă orice fel de intervenție profundă la nivelul sufletului omenesc.

Religia ortodoxă promovează necesitatea deschiderii sufletului (mărturisirea gândurilor). Însă, acest procedeu religios este exercitat sub formă de taină. Cuvântul „taină” (are la origine cuvântul „mister” (din greacă – „mistirion”)) presupune păstrarea acestor proceduri departe de cei străini, fiind asigurată inaccesibilitatea acestei informații.

În doctrina teologică, Taina este evidențiată sub două aspecte: **Pocăința (Metanoia)** și **Mărturisirea** [4, p.366].

Pentru a înțelege ce este în sine pocăința e necesar să amintim că acest cuvânt este traducerea din limba greacă a cuvântului *metanoia*, care înseamnă „schimbarea minții” [5].

Spovedania (mărturisirea) este actul de mărturisire a păcatelor în fața duhovnicului, în scopul eliberării sufletului de poverile ce-l apasă [6, p.211-212]. În opinia lui K.V. Bandurovski, pot apărea situații în care preotul poate divulga păcatele celui care mărturisește, cu condiția că pocăitul îi permite divulgarea lor [7, p.81-82]. Autorul citat abordează mărturisirea ca descriere autobiografică a omului [Ibidem].

În literatura de specialitate teologică tema *pocăinței* și a *Tainei mărturisirii* este analizată punându-se accentul pe rolul lor terapeutic, tămăduitor, *pocăința* fiind definită ca o lucrare continuă și o permanentă stare de trezvie [8, p.3]. Mărturisindu-și păcatul oamenii se curăță, urmand ca prin canon (rugăciune, post) să primească iertare și vindecare [6, p.212].

În acest sens, un rol aparte în abordarea temei pocăinței l-a avut Sfântul Ioan Gură de Aur. Una dintre ideile sale fundamentale se referă la susținerea rolului *terapeutic* al Bisericii în opoziție cu cel legalist, el afirmând că principala calitate a Bisericii este aceea de *spital*, nu de tribunal. Astfel, teologii evidențiază principala misiune a parohiei și justificarea rostului existenței care este axată pe: *purificare (katharsis)*, *luminare (photismos)*, *îndumnezeire (theosis)* [8, p.3].

Totodată, Taina mărturisirii în ortodoxie presupune *necesitatea îndrumătorului duhovnicesc*. Practica teologică a demonstrat necesitatea fundamentală a unui îndrumător, părintele duhovnicesc, „bătrânul” charismatic, în parohie coincizând cu parohul, preotul comunității parohiale [8, p.3-4]. Duhovnicul paroh în lucrarea sa „medicală” folosește practici terapeutice, cum ar fi: *Mărturisirea gândurilor și Taina spovedaniei*.

În ceea ce privește cadrul terapiei legate de bolile sufletului, au existat două practici foarte importante:

- 1) *spovedania* (din greacă – *exomologesis*), mărturisirea păcatelor (căderilor) în vederea obținerii iertării și
- 2) *arătarea gândurilor* (din greacă – *exagoreusis ton logismon*), în vederea primirii unei povățuiri sau îndrumări.

Taina Sfintei Spovedanii are un dublu rol: unul *soteriologic* (de la soteriologie – capitol al dogmaticii creștine care tratează despre doctrina mântuirii prin jertfe benevole) și altul *educativ* [citată după: 9, p.68-69]. *Din punct de vedere terapeutic*, spovedania prin dezlegarea păcatelor lecuiește sentimentul de vinovăție, sentiment care de multe ori se regăsește în bolile psihice, dar care este neutralizat prin prezența lucrării Duhului Sfânt în această sfântă taină.

Mai mult, o practică uzuală în primele veacuri ale creștinismului, cu rol complementar, era *mărturisirea gândurilor*. Deși asemănătoare cu *Spovedania*, se deosebește de aceasta în primul rând prin faptul că nu are un caracter de taină sacramentală. Rolul mărturisirii este însă foarte important, deoarece prin aceasta se operează o cunoaștere mai profundă și mai amănunțită a sufletului, adică a slăbiciunilor și patimilor care îl stăpânesc, ceea ce poate îmbunătăți și eficientiza lucrarea sacramentală a preotului [citată după: 9, p.68-69].

Așadar, din cele relatate din doctrina filosofică și teologică putem deduce următoarele: **raporturile apărute dintre cel credincios și preot sunt deosebite, fiind întemeiate pe încredere nelimitată față de slujitorul de cult, iar pătrunderea în aceste relații și distrugerea lor ar fi un sacrilegiu extrem.**

Vom sublinia în acest context că obligația de a nu mărturisi informații auzite din acest procedeu religios slujitorul de cult și-o asumă în perioada angajării în cadrul organizației religioase; totodată, în cazul în care preotul își va pierde acest statut special, el nu are dreptul să divulge informația obținută.

O situație discutabilă din punctul de vedere al tehnicii legislative este provocată de diversitatea culturilor religioase – pe de o parte, și de recunoașterea procedurii spovedaniei doar în creștinism și în unele religii analoge – pe de altă parte. Nu toate religiile presupun exercitarea riturilor religioase bazate pe mărturisire/spovedanie. În special, spovedania ca mărturisire se întâlnește doar în anumite religii: ortodoxie, catolicism și protestantism. În diferite religii mărturisirea păcatului și pocăința au loc în mod diferit și doar în creștinism se prezumă partici-

parea preotului. Budismul și islamul nu acceptă spovedania în varianta analizată. Pocăința are loc prin rituri speciale, esența cărora se reduce doar la rugăciunea de iertare care este adresată direct lui Dumnezeu. În iudaism spovedania se exprimă în așa-numita recunoaștere colectivă a păcatelor [10, p.188-189].

Taina spovedaniei în creștinism presupune pocăință în păcate săvârșite în fața unui preot (duhovnic) ca reprezentant al Dumnezeului, care prin cuvinte speciale dezleagă păcatele tuturor persoanelor care s-au pocăit sincer. O astfel de procedură presupune un raport special de încredere apărut între cel care se pocăiește și preot, iar statul respectă această procedură [3, p.140-141].

În retrospectivă istorică vom arăta că Biserica catolică a stabilit așa-numita *obligație a tăcerii* care interzicea preoților să povestească unor alte persoane ceea ce au auzit pe parcursul spovedaniei. Încălcarea acestei reguli era pedesită foarte dur – cu încarcerarea pe viață în mănăstire. Începând cu anul 1594 o asemenea răspundere a fost aplicată celui care a divulgat taina spovedaniei. În ortodoxie taina spovedaniei la fel a fost respectată în mod riguros. Nomocanonul din 1662 interzicea divulgarea tainei spovedaniei prin aplicarea celei mai severe pedepse [3, p.140-141].

La compararea mai multor religii, în literatura de specialitate se ajunge la concluzia că spovedania nu este caracteristică tuturor religiilor, ci se întâlnește doar în creștinism. Prin urmare, obligația preotului de a păstra în taină informația care a fost obținută în procesul mărturisirii există doar în cadrul acestei religii [3, p.140-141]. În ce privește slujitorii altor culte religioase, aceștia se află în condiții ilegale, chiar discriminatoare.

Clarificarea esenței termenilor „slujitor de cult” și „preot” din perspectiva determinării subiectului special al faptei de divulgare a tainei mărturisirii. În conformitate cu prevederile de la pct.6) alin.(3) art.90 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122 din 14.03.2003 [11], nu pot fi citați și ascultați ca martori slujitorii cultelor – referitor la circumstanțele care le-au devenit cunoscute în legătură cu exercitarea atribuțiilor lor.

Din interpretarea *ad litteram* a textului legii procesual penale reiese că noțiunea *slujitor de cult* este una mai largă decât cea de *preot*. În exclusivitate, doar preoții sunt împuterniciți să spovăduiască [3, p.140-141]. Legiuitorul a stabilit interdicția de interogare în calitate de martor a tuturor slujitorilor de biserică, inclusiv a celor care nu sunt împuterniciți să primească Taina spovedaniei, fiind omisă divizarea lor internă [3, p.140-141].

În acest context, autorul V.E. Evseenko subliniază că termenul „*slujitor de cult*” cuprinde reprezentanții duhovnicești ai oricărei religii. Mai mult, autorul susține că acest termen poate fi atribuit la oricare reprezentant al cultului religios, indiferent de statutul lui religios [10, p.188-189].

Din spiritul legii procesual penale se observă că legiuitorul acordă o preferință procesual penală cultului creștin. Mai mult, norma procesual penală creează posibilități pentru abuz din partea religiilor diferite, inclusiv a celor periculoase pentru adepții acestora. Anumite curente și mișcări religioase create în baza creștinismului sau cu elementele acestuia pot include și Taina spovedaniei, în baza căreia slujitorul cultului poate să refuze a depune mărturie în caz de urmărire penală a reprezentanților acestor curente sau mișcări religioase.

În scopul de a fi înlăturate divergențele dintre legislația bisericească și cea laică, considerăm că termenul „*slujitor de cult*” urmează să fie substituit cu unul mai restrâns, cum ar fi „*preot*”, deoarece mărturisirea poate fi primită doar de preot și doar preotul asigură Taina spovedaniei.

Identificarea conținutului secretului religios. Caracterul specific al secretului religios ce ne permite să-l deosebim de la alte tipuri de secrete protejate de legea penală este prezența unei forme și a unui conținut specific religios bazat pe raporturi deosebite de transformare a secretului profesional în raporturi religioase. Spre regret, la momentul actual legislația extrapenală în vigoare nu conține definiții clare ale secretului religios, iar secretul religios este redus nejustificat la secretul mărturisirii. Totodată, ea nu conține norme clare care ar reglementa în mod expres raporturi ce se stabilise în legătură cu apariția secretului religios.

Natura normativă a secretului religios este determinată de recunoașterea acestuia la nivel legislativ în calitate de obiect ce urmează a fi protejat și ocrotit, reieșind din necesitatea asigurării libertății de credință proclamate de normele constituționale, precum și din legitimitatea prevederilor *lex canonica* [12, p.7-8].

Pentru prima dată, noțiunea de *secret religios* o întâlnim la autorul rus K.M. Andreev. Autorul citat propune spre soluționare următoarea ipoteză: noțiunea „secret religios” nu coincide cu taina mărturisirii și nu poate fi tălmăcită într-un sens redus la această taină [12, p.11-12].

Dreptul la secret religios în toată pluralitatea tipurilor acestuia constituie componenta indispensabilă și importantă a libertății de credință privită ca obiect al protecției constituționale ce decurge din garanțiile libertății de credință. Dreptul persoanei la secret religios este strâns legat de convingerile sale religioase, de caracterul organizației religioase și de prevederile interne ale acesteia.

Semne specifice secretului religios care ne permit să-l distingem de alte secrete reglementate de legislația extrapenală în vigoare sunt următoarele: prezența unei forme speciale și a unui conținut deosebit care este condiționat de specificul libertății de credință și de obligațiile slujitorilor de cult de a asigura încrederea credincioșilor față de ei; secretul religios este rezultatul transformării secretului profesional în sfera raporturilor religioase; natura normativă a secretului religios este determinată de faptul că statul laic recunoaște dreptul la secret religios, ceea ce în final duce la recunoașterea secretului religios drept obiect ce urmează a fi protejat și ocrotit prin norme juridico-penale și la legitimitatea din partea statului a *lex canonica*.

În funcție de originea informației protejate în calitate de secret religios, autorul K.M. Andreev evidențiază următoarele tipuri ale secretului religios:

- Informații ce sunt obținute din împrejurări și condiții de comunicare duhovnicească dintre slujitorul de cult religios și cel credincios: secretul informațional apărut din Taina pocăinței și Taina spovedaniei (mărturisirii) în creștinism sau analoagele acestora în alte religii; secretul informațional apărut din comunicarea duhovnicească directă dintre slujitorul de cult și cel credincios în afara tainei pocăinței și a mărturisirii;
- Informații ce sunt legate de dreptul constituțional la protecția informației personale, familiale și corporativiste și a organizației religioase care este protejată de lege: secretul personal și secretul familial al credincioșilor; secretul personal al trăirilor sufletești ale credinciosului (spre exemplu, în timpul participării la un rit religios, în partea ce interzice fixarea video a feței persoanei); secretul informației cu privire la datele personale ale celui care a jertfit în fondul organizațiilor religioase anumite resurse financiare și/sau materiale ori la datele personale ale reprezentantului acestuia; secretul corporativ intern al organizației religioase; obligația religioasă de a nu divulga informația cu privire la propria persoană, precum și cu privire la alte persoane; secretul votării în timpul alegerii a conducătorului organizației religioase; secretul informațional cu privire la activitatea instanțelor religioase a căror activitate este condiționată de cerințele ritului religios și de prevederile statutului; secretul informațional ce derivă din exercitarea ritului religios; secretul religios apărut din regulile de contactare cu locurile și obiectele materiale sfinte [12, p.11-12].

Demonstrarea diferențelor dintre categoriile „secret religios” și „taina mărturisirii”. Spre deosebire de taina mărturisirii, secretul religios cuprinde mai multe părți componente: 1) secretul informațional ce derivă din taina pocăinței și taina mărturisirii (spovedaniei) în creștinism și în alte religii analoage; 2) secretul informațional ce derivă din comunicarea spirituală directă dintre slujitorul cultului religios și adeptul acestuia în afara limitelor tainei pocăinței și tainei mărturisirii (spovedaniei) în creștinism sau în alte analoage convenționale existente în iudaism și în islam; 3) secretul informației care se conține în corespondența sacră specială; 4) secretul informației cu privire la donător; 5) secretul informațional intern al organizației religioase; 6) secretul personal și familial al credincioșilor; 7) obligația de a nu divulga informație cu privire la propria persoană sau alte persoane ce derivă din jurământul tăcerii; 8) secretul informației cu privire la datele personale ale membrilor (participanților) organizației religioase și ale voluntarilor; 9) secretul informației cu privire la datele personale ale persoanelor care s-au adresat pentru servicii și asistență în organizațiile religioase respective (spitale, aziluri, centre de reabilitare, telefoane de încredere etc.); 10) secretul personal al trăirilor sufletești ale credinciosului exprimate pe parcursul desfășurării ritului religios; 11) secretul votării în timpul alegerii conducătorului organizației religioase; 12) secretul informației cu privire la activitatea instanțelor religioase; 13) secretul informațional ce derivă din regulile religioase ceremoniale și de conduită la locuri sacre, precum și cu obiecte de participare în servicii ecleziastice; 14) secretul informațional ce derivă din rituri religioase speciale în cadrul procedurii funerare și pe morminte.

Argumentarea necesității utilizării în legea penală și extrapenală a noțiunii „secret religios” în loc de „taina mărturisirii”. După ce am demonstrat că secretul religios este cu mult mai extins după conținut decât taina mărturisirii, propunem extinderea cercului de informații cu caracter religios obținute în urma comunicării și cooperării credincioșilor din diferite confesiuni, nu doar din creștinism sau religii analoage ce recunosc și profesează Taina spovedaniei. Astfel, considerăm că trebuie să fie asigurată protecția secretului personal al adeptului nu doar referitor la Taina spovedaniei ca atare, dar și a altui secret ce poate deriva și din alte forme de comunicare cu organizația religioasă ori nemijlocit cu preotul sau cu un alt reprezentant al cultului religios căruia îi sunt încredințate date cu caracter personal.

Analiza legii procesual penale în vederea asigurării secretului profesional al slujitorului de cult în procedura penală. Fiind fundamentată pe respectarea drepturilor persoanei, taina spovedaniei conține o componentă morală deosebită, fiind subliniată importanța acestor prevederi atât pentru legea canonică, cât și pentru legea laică, în special pentru legea procesual penală.

Unicul element al religiei în legislația procesual penală poate fi recunoscută norma legată de Taina mărturisirii. Legislația procesual-penală contemporană definește imposibilitatea interogării slujitorului de cult religios despre împrejurări care i-au devenit cunoscute din spovedanie.

Potrivit prevederilor de la pct.6) alin.(3) art.90 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, *nu pot fi citați și ascultați ca martori slujitorii cultelor – referitor la circumstanțele care le-au devenit cunoscute în legătură cu exercitarea atribuțiilor lor.*

În conformitate cu alin.(3) art.116 din Codul de procedură penală al României din 2010 (Obiectul și limitele declarației martorului) [13], *nu pot face obiectul declarației martorului acele fapte sau împrejurări al căror secret ori confidențialitate poate fi opusă prin lege organelor judiciare*, iar potrivit alin.(4) art.116 din Codul de procedură penală al României faptele sau împrejurările prevăzute la alin.(3) *pot face obiectul declarației martorului atunci când autoritatea competentă sau persoana îndreptățită își exprimă acordul în acest sens sau atunci când există o altă cauză legală de înlăturare a obligației de a păstra secretul sau confidențialitatea.*

Cum putem observa, careva prevederi exprese cu privire la asigurarea Tainei spovedaniei în legea procesual penală a României lipsesc, iar respectarea acestei interdicții reiese din formularea generală cu privire la obligația legală de a păstra secretul profesional.

Totodată, în cazul în care slujitorul bisericesc află în procesul spovedaniei despre infracțiunea care s-a comis sau este pe cale să fie comisă, el se află într-o situație contradictorie. Pe de o parte, oricare cetățean este obligat să întreprindă măsuri rezonabile pentru descoperirea infracțiunilor; pe de altă parte, încălcarea Tainei spovedaniei îl transformă într-un infractor care a comis infracțiune religioasă.

Autorul Ig.Dolea utilizează termenii „*imunitatea preot-pocăit*” și „*taina mărturisirii*” [14, p.342]. Scopul imunității *preot-pocăit* este de a asigura taina mărturisirii, deoarece raporturile în aceste ritualuri se prezumă a fi confidențiale. Imunitatea în acest caz se răsfrânge doar asupra datelor enunțate de persoană în timpul mărturisirii și nu asupra altor împrejurări. Această imunitate nu este revocabilă, cum este și firesc. În concluzie, autorul citat menționează: imunitățile și privilegiile au menirea de a proteja anumite relații recunoscute de societate drept cele mai valoroase. Necesitatea de a diferenția imunitățile și privilegiile este determinată de totalitatea de drepturi care survin în urma aplicării instituției. În cazul imunităților, persoana nu poate să participe, în nicio situație, în calitate de martor, chiar având această dorință. Privilegiul acordă persoanei dreptul discrețional de participare în probatoriu. Privilegiile și imunitățile au anumite calități și elemente comune: caracterul relațiilor, scopul comunicării, confidențialitatea ș.a. [Ibidem].

În această ordine de idei, în opinia autorilor D.Tatianin și L.Zakirova, dacă preotul poate și este motivat să asigure denunțarea infracțiunilor, atunci urmează a fi prevăzută o excepție care ar putea oferi divulgarea secretului spovedaniei în interesele procesului penal. În interesele statului urmează a fi create condiții favorabile pentru preot, astfel încât el să comunice informația fără frică că va fi supus pedepsei din partea instanței religioase; însă, o astfel de garanție poate fi obținută doar prin modificarea legislației bisericești. Totodată, în condițiile contemporane, când Biserica este separată de Stat, nu este posibil ca, fără încălcarea normelor canonice, Biserica să accepte modificările legislației interne bisericești [3, p.140-141]. Reieșind din cele relatate, autorii citați propun introducerea modificărilor în legea procesual penală, astfel încât preotului să i se garanteze că în procesul de colaborare cu autoritățile competente să desfășoare urmărirea penală Biserica nu îl va pedepsi [3, p.141-142].

Un alt autor, V.E. Evseenko, opinează: „*Dacă religia nu presupune vreun rit secret de pocăință, atunci slujitorul cultului nu are nevoie să ascundă ceva și, prin urmare, taina spovedaniei este absentă. Însă, nu toți ofițerii de urmărire penală sunt informați despre acest fapt, deoarece consideră că Taina spovedaniei este prezentă în toate religiile și nici nu se străduiesc să-i citeze pe toți slujitorii de cult pentru a participa la acțiuni de urmărire penală, în special la interogările slujitorilor de cult*” [10, p.188-189]. Autorul citat subliniază următoarele: „*Dacu nu-i pocăință – nu există nici mărturisire, dacă nu-i taina mărturisirii – nu există imunitatea preotului*” [10, p.189-190].

Nefiind de acord cu opiniile formulate în doctrină, ne solidarizăm cu autorul rus N.Iu. Volosova care consideră că *orice influențare asupra slujitorului de cult este inadmisibilă atât din punctul de vedere al dreptului procesual penal și contravențional, cât și din punctul de vedere al dreptului canonic (lex canonica)* [15, p.95]. Potrivit unor autori, statul nu poate fi responsabil pentru încălcarea Tainei spovedaniei. În special, Iu.K. Orlova susține că Taina spovedaniei este stabilită prin canoanele bisericești și nu prin actele normative

ale statului. Statul nu poartă nicio răspundere pentru încălcarea Tainei spovedaniei de către cineva și nu aplică careva sancțiuni față de cei vinovați. Statul este obligat doar să asigure posibilitatea de a exercita riturile de către reprezentanții religiei, inclusiv să asigure respectarea Tainei spovedaniei, însă nu este împuternicit să indice ceva sau să interzică. Din aceste considerent, interdicția categorică de a depune mărturii într-o cauză poate fi apreciată ca amestecul Statului în treburile Bisericii [citată după: 3, p.142].

Nu împărtășim pozițiile radicale formulate de acești reprezentanți ai științei juridice moderne, conform cărora atât timp cât Taina spovedaniei este stabilită de canoanele religioase și nu de actele normative de stat, iar Biserica este separată de Stat, încălcarea obligației profesionale a preotului nu poate fi apreciată conform regulilor statului laic. Neîntâlnind de acord cu această formulare, considerăm că informațiile încredințate la spovedanie preotului nu pot fi divulgate. Aceste norme sunt de origine canonică, unde este expres prevăzută obligația slujitorului de cult de a păstra Taina spovedaniei. Aceste prevederi trebuie să fie respectate de către cei credincioși. Interdicția de a interoga preotul trebuie să fie examinată în calitate de condiție necesară a atitudinii respectuoase pentru sentimentele religioase ale credincioșilor.

Mai mult, garanțiile suplimentare ale Tainei spovedaniei le putem găsi atât în prevederile interne ale organizațiilor religioase, cât și în normele canonice care impun asupra slujitorilor de cult obligația să evite întreprinderea acțiunilor care constau în abuz de încredere, deoarece astfel de acțiuni sunt incompatibile cu statutul lor [10, p.190]. Preotul nu poate încălca Taina spovedaniei în niciun caz. Pentru divulgarea păcatului celui care a mărturisit preotul este înlăturat de la slujbele bisericești pe un termen de trei ani, iar în fiecare zi el trebuie să bată câte o sută de plecăciuni. Canoanele catolice sunt la fel de dure și conțin reguli severe de acest gen.

În opinia autorului O.V. Starkov, semnele infrațiunii bisericești constituie încălcarea canoanelor unei biserici. La momentul actual, pentru încălcarea secretului spovedaniei sunt prevăzute următoarele pedepse bisericești: interzicerea exercitării riturilor pe un anumit termen; decăderea din clasă duhovnicească; demisia [3, p.141-142]. Toate aceste măsuri sunt disciplinare.

Pentru a aplica corect prevederile Codului de procedură penală, trebuie să luăm în considerare următoarele împrejurări:

1. *Dacă organizația cetățenilor este una religioasă.* Uneori pot să apară întrebări cu privire la legitimitatea recunoașterii organizației cetățenilor în calitate de una religioasă. Dacă această organizație religioasă este înregistrată în mod legal, nu apar careva întrebări. Totodată, dacă o astfel de înregistrare lipsește, trebuie de stabilit dacă organizația cetățenilor conține elementele unei organizații religioase: 1) prezența unei credințe sub formă de o povățuire religioasă; 2) efectuarea unor servicii, rituri și ceremonii religioase; 3) studierea religiei și educația religioasă a adeptilor săi [10, p.191]. În cazul în care în activitatea organizației va lipsi chiar și un singur element dintre cele enumerate, atunci organizația nu poate fi recunoscută drept religioasă, și, pe cale de consecință, asupra slujitorilor acestui cult nu se vor răsfrânge prevederile procesual penale referitoare la imunitatea preot-pocăit.

2. *Dacă persoana concretă este „slujitor al cultului religios”.* În cazul religiei ortodoxe, nu este suficient ca persoana să fie slujitorul cultului religios. Această persoană trebuie să fie împuternicită să primească Taina spovedaniei și să-i dezlege păcatele celui pocăit. Ofițerul de urmărire penală care cercetează cazul urmează să ia cunoștință de Statutul organizației religioase, în care sunt stabilite și descrise împuternicirile slujitorilor de cult.

3. *Cum (pe ce cale) și în ce circumstanțe slujitorul de cult a obținut informații cu privire la împrejurările cauzei (în procesul de mărturisire sau pe parcursul unei alte acțiuni).* Trebuie de clarificat unde și în ce împrejurări a avut loc discuția dintre preot și persoana care este supusă cercetării. Aici V.E. Evseenko pune o întrebare logică: unde este locul exercitării Tainei pocăinței, este oare obligatorie prezența ambilor subiecți în Biserică? [10, p.190] Autorul citat arată că, într-adevăr, preotul se prezintă și în locurile de detenție pentru primirea Tainei mărturisirii a persoanei deținute. Dacă persoana e bolnavă, atunci preotul vine și acasă pentru mărturisirea bolnavului [10, p.190]. Această chestiune este reglementată doar referitor la religia ortodoxă. Preotul ortodox poate accepta Taina spovedaniei nu doar în biserică. Totodată, concluzia cu privire la slujitorii altor culturi religioase poate fi formulată doar după studierea atentă a Statutului organizației religioase, precum și a altor acte în baza cărora aceștia își exercită atribuțiile.

Concluzii și recomandări:

- Din diferite motive, cetățenii încredințează propriile secrete personale reprezentanților diferitor profesii, care, în virtutea atribuțiilor lor, sunt obligați să păstreze tainele încredințate. Așadar, încrederea se impune a

fi condiția indispensabilă a oricărui raport social, mai cu seamă în cazul raporturilor sociale apărute între persoana care încredințează propriile informații confidențiale unuia slujitor de cult religios. Anume de calitatea acestor raporturi de încredere va depinde caracterul intim și personal al informației oferite în procesul spovedaniei.

- Convingerile religioase constituie parte componentă a secretului personal și sunt supuse unei protecții și ocrotiri juridice egale cu alte forme ale secretului personal.
- Se impune necesitatea revizuirii legislației penale și extrapenale, astfel încât toate formele de atentare la secretul profesional să obțină protecție juridică egală, fără excepții. Norma generală cu privire la secretul personal (*primar*) este prevăzută în legea penală, pe când norma specială sub forma secretului personal (*primar*) ocrotit în regimul secretului profesional (*secundar*) este prevăzută în legea contravențională. Fiind în coraport de parte-întreg, nu ar fi rezonabil să existe norme speciale ce prevăd răspunderea contravențională pentru unele forme de divulgare a secretului personal în regim de secret profesional, cum ar fi art.54 din Codul contravențional, iar norma generală să fie prevăzută în Partea Specială a Codului penal. În cazul divulgării secretului personal protejat în regimul secretului profesional al preotului, se primește că este admisă discriminarea pozitivă a divulgării Tainei spovedaniei în comparație cu divulgarea altor secrete personale protejate în regimul secretului profesional care se bucură de o protecție juridico-penală adecvată.
- Mărturisirea informațiilor are loc în perioada angajării slujitorului de cult în cadrul organizației religioase; totodată, în cazul în care preotul va pierde acest statut special, el nu va avea dreptul să divulge informația obținută.
- Spovedania ca mărturisire se întâlnește doar în anumite religii: ortodoxie, catolicism și protestantism. În diferite religii, mărturisirea păcatului și pocăința au loc în mod diferit, și doar în creștinism se prezumă participarea preotului. Slujitorii altor culte religioase se află în condiții ilegale, chiar discriminatoare.
- La momentul actual, legislația extrapenală nu conține definiții clare ale secretului religios, iar secretul religios este redus nejustificat la Taina mărturisirii. Totodată, legislația nu conține norme clare care ar reglementa în mod expres raporturi ce se stabilesc în legătură cu apariția secretului religios.
- Interdicția de a interoga preotul trebuie să fie examinată în calitate de condiție necesară a atitudinii respectuoase pentru sentimentele religioase ale credincioșilor.
- Garanțiile suplimentare ale Tainei spovedaniei se conțin atât în prevederile interne ale organizațiilor religioase, cât și în normele canonice care impun asupra slujitorilor de cult obligația să evite întreprinderea acțiunilor ce constau în abuz de încredere, deoarece astfel de acțiuni sunt incompatibile cu statutul lor.
- Noțiunea *slujitor de cult* este una mai extinsă decât cea de *preot*. În exclusivitate, doar preoții sunt împuterniciți să spovăduiască. Legiuitorul a stabilit interdicția de interogare în calitate de martor a tuturor slujitorilor bisericii, inclusiv a celor care nu sunt împuterniciți să primească Taina spovedaniei, fiind omisă divizarea lor internă. În opinia noastră, în scopul de a înlătura divergențele dintre legislația bisericească și cea laică, considerăm că în locul termenului „*slujitor de cult*” urmează să fie utilizat un termen mai restrâns, cel de „*preot*”, deoarece mărturisirea poate fi primită doar de preot și doar preotul asigură Taina spovedaniei.
- Luând în considerare că secretul religios este cu mult mai extins după conținut decât Taina mărturisirii, propunem extinderea cercului de informații cu caracter religios obținute în urma comunicării și cooperării credincioșilor din diferite confesiuni, nu doar din creștinism sau religii analoage care au Taina spovedaniei. Considerăm că trebuie să fie asigurată protecția secretului personal al adeptului nu doar referitor la Taina mărturisirii ca atare, dar și la un alt secret ce poate să derive și din alte forme de comunicare cu organizația religioasă ori nemijlocit cu preotul sau un alt reprezentant al cultului religios căruia îi sunt încredințate date cu caracter personal.

Referințe:

1. Codul contravențional al Republicii Moldova, nr.218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.3-6.
2. Codul penal al Republicii Moldova, nr.985-XV din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129.
3. ТАТЬЯНИН, Д., ЗАКИРОВА, Л. Проблемы тайны исповеди в уголовном процессе России. В: *Вестник Оренбургского государственного университета*, 2011, №3, с.140-142. (ISSN. Печатный: 1814-6457. Электронный: 1814-6465)

4. NIKOLAOS6 Matsoukas. *Teologie dogmatică și simbolică (II). Expunerea credinței ortodoxe*. Editura bizantină, 2013, p.366. <https://teologiepastorala20102014.files.wordpress.com/2013/10/nikos-matsoukas-teologie-dogmatica-si-simbolica-ii-expunerea-credintei-ortodoxe-pp-362-367-345-353-de-tiparit.pdf>
5. protos. Ioachim Pârvulescu (Stareț al Sfintei Mănăstiri Lainici– Gorj). *Sfânta taină a spovedaniei pe înțelesul tuturor*. Mănăstirea Lainici – Gorj 2000, p.130. <http://tineretulortodox.md/wp-content/uploads/2011/03/Sf.TainaaSpovedaniei.pdf>
6. GRĂDINARU, N. Sacroterapia în concepția culturii populare. În: *Revista de Etnologie și Culturologie* (Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM), 2013, nr.13-14, p.211-215. (ISSN 1857-2049)
7. БАНДУРОВСКИЙ, К.В. Фома Аквинский о тайне исповеди. Исповедь и покаяние в историко-богословском контексте. В: *VERBUM*, 2016, том.18, с.81-91. (ISSN 2079-3561)
8. CORLEAN, M. *Taina Mărturisirii, îndrumarea duhovnicească și vindecarea psiho-spirituală a persoanei umane în Biserică. Misiunea actuală a Bisericii privind suferințele psihice și spirituale ale omului contemporan / Rezumatul tezei de doctorat*. Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna”. Sibiu, 2015, p.3.
9. Citat după: MĂLUREANU, Al. Raportul dintre Taina Spovedaniei și consilierea psihologică din perspectiva comunicării și a comuniunii duhovnicești. În: *Altarul Banatului*, 2014, nr.8, p.68-81. (ISSN 2558-9628)
10. EBCEENKO, B.E. Тайна исповеди в российском уголовном судопроизводстве. В: *Международный научно-практический журнал «Общество и право»*, 2014, №2, с.188-193. (ISSN 1727-4125)
11. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110.
12. АНДРЕЕВ, К.М. *Особенности тайны при реализации конституционной свободы вероисповедания (российский и зарубежный опыт)*. Специальность 12.00.02 – Конституционное право; конституционный судебный процесс; муниципальное право / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, Академия права и управления Федеральной службы исполнения наказаний, 2015. 28 с.
13. Codul de procedură penală al României din 2010. În vigoare de la 01 februarie 2014. Consolidarea din data de 13 august 2018. În: *Monitorul Oficial al României*, 2010, nr.486. Partea 1.
14. (DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău: Cartea Juridică, 2009. 416 p.
15. ВОЛОСОВА, Н.Ю. О тайне исповеди и свидетельском иммунитете священнослужителя в уголовном судопроизводстве. В: *Вестник Оренбургского государственного университета*, 2015, №3 (178), с.91-98. (ISSN 1814-6457)

Date despre autori:

Lilia GÎRLA, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: liliagyrla@yahoo.co.uk

ORCID: 0000-0002-4979-3027

Costică MOȚOC, doctorand, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ionjan082@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1964-2201

Prezentat la 04.04.2019